

Til

Kopi til

Protokoll Samisk kirkeråds arbeidsutvalg 1. mars

Tid: 1. mars 2024 kl 0830-0900

Tilstede: Sara Ellen Anne Eira, Margareth Ranberg, May Bente Jönsson

Forfall: Oddvin Biente

Fra sekretariatet: Kristina Labba, Vidar Andersen

Saksliste:

SKR-AU 1/24 Innspill til Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité

SKR-AU 2/24 Kandidat til Kirkens Nødhjelps representantskap

SKR-AU 1/24 Innspill til Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité**Sammendrag**

Samisk kirkeråds arbeidsutvalg har forslag til høringsuttalelse til behandling. Høringsfristen er 15. mars 2024 til Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité. Forslaget består av en overordnet vurdering som påpeker Stortingets konstitusjonelle ansvar for samer som urfolk. Den andre delen er likelydende med Samisk kirkeråds innspill til Sametinget i SKR 25/23.

Vedtak:

På vegne av Samisk kirkeråd vedtar SKR-AU følgende innspill til Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite. SKR-AU gir generalsekretæren fullmakt å komplettere endringsforslagene som kom frem på møtet. Dette skjer i samråd med lederen for SKR.

Samisk kirkeråd er tilfreds med at Sannhet- og forsonings kommisjonens rapport blir behandlet i Stortinget.

Samisk kirkeråds uttalelse er i to deler, den ene delen er en kort overordnet vurdering om rapportens videre implementering, og den andre delen referer til Samisk kirkeråds uttalelse til Sametinget, vedtatt i SKR 25/23.

1. Overordnede vurderinger

Rådet vil spesielt legge vekt på Stortingets konstitusjonelle ansvar overfor samer som urfolk i Norge. Kommisjonen har avdekket store mangler i regjeringens oppfølging av politikk, dette forventer Samisk kirkeråd blir fulgt opp. Fra en kirkelig sammenheng erfarer vi at ord har stor betydning og kan virke forsonende. Samtidig er det svært viktig i et lengre perspektiv at opprettende tiltak som er foreslått blir gjennomført som et minimum, og det er viktig at det samtidig er dialog med det samiske folket om gjennomføring av disse.

Samisk kirkeråd påpeker at det samiske folket selv skal styre de videre prosessene med opprettende handlinger. Om disse blir gjennomført på en god måte kan disse igjen på lengre sikt bidra i å bygge opp den alminnelige tilliten blant den samiske befolkningen.

Urfolks rettigheter er en del av Grunnloven og menneskerettighetene og det forventes at dette legges til grunn i den videre behandlingen av rapporten. Dette ble også påpekt i Samisk kirkeråds uttalelse til Stortinget under prosessen i forkant av arbeidet som førte til at Sannhet- og forsoningskommisjonen ble nedsatt.

2. Samisk kirkeråds høringsinnspill til Sametinget

Samisk kirkeråd referer til rådets innspill til Sametingets behandling. Samisk kirkeråd svarte på spørsmålene som ble stilt i Sametingets anbefalte mal. Dette høringssvaret kan også bidra i Stortingets videre behandling av saken.

Spørsmål 1: Hvilke tanker og meninger har du om rapporten fra Sannhet- og forsoningskommisjonen?

I spørsmål om involvering og arbeidsmåter synes Samisk kirkeråds tidligere innspill til kommisjonen å ha blitt ivaretatt, med unntak av det som er gjengitt i spørsmål 2. Når det gjelder saksområder, synes Samisk kirkeråds innspill i stor grad å ha blitt ivaretatt, om enn på noen områder i mindre omfatning enn ønskelig. Kun noen av Samisk kirkeråds forslag på tiltak har blitt nevnt i rapporten. Rapporten som nå foreligger, kan fungere som et felles offentlig kunnskapsgrunnlag. Den er omfattende og har fått med vesentlige deler av det store bildet om fornorskningspolitikken og dens virkninger, med unntak av barn og ungdoms verden utenfor skolehverdagen. Språket er til dels akademisk preget, og er for avansert til for eksempel å brukes i ungdomskolen. Det er behov for bearbeidelse av denne kunnskapen for at den skal nå fram til flere. Fagfolk med kompetanse på de ulike saksfeltene bør videre undersøke tema for tema som er omtalt i rapporten og sammen med representanter fra de ulike gruppene som er omtalt i rapporten må tas med på råd i det videre arbeidet. Dette gjelder også representanter fra ulike lag av majoritetsbefolkningen. Gjennom et slikt arbeid kan man både gjennomarbeide kunnskapen og lage enklere tekster om hvert saksområde. De bør drøfte hvert enkelt saksfeltene og deres bruksverdi i arbeidet videre mot et forsonet samfunn. Hvis det lages tekstutdrag med bearbeidelser av hvert saksfelt med enkel tekst blir kunnskapen tilgjengelig for et bredere lag av befolkningen i Norge.

Spørsmål 2: Er det noe som du synes mangler i rapporten slik den fremstår i dag?

Sannhets- og forsoningsarbeid relatert til samene, som har urfolksstatus, bør legges til grunn en folk-til-folk-tenkning i stedet for en statssentrert modell. Dette poengteres av International Centre for Transitional Justice og bør tas med i det videre arbeidet med ulike tiltak. Samisk kirkeråd har bedt om at offentlige institusjoner involveres slik at deres historie granskes, og fordi involvering i prosessen ansvarliggjør ulike aktører (SKR 05/17).

Videre har det vært oppfordret til at det norske samfunnet i sin fulle bredde blir involvert (SKR 8/21) Kommisjonen har lagt vekt på forskning og arkivmateriale, i tillegg til involvering av berørte institusjoner og enkeltpersoner.

Samisk kirkeråd savner involvering av offentlige institusjoner i majoritetssamfunnet. Det handler om Norges felles erkjente historie, som Samisk kirkeråd løftet fram i sin uttalelse i 2017. Det har også vært for lite lagt til rette for at barn og unge kunne komme fram med sine historier.

Samisk kirkeråd ber om at en større bredde av storsamfunnet følges opp i etterkant av rapporten. Det kunne med fordel vært trukket tydeligere linjer mellom fortid og nåtid. Et eksempel er at det fortsatt er et problem at reindriftsområder blir fortrengt. Et annet viktig moment som synliggjør noe av det vi fortsatt strever med i dag er at det er lite kunnskap sør i landet om forholdene lenger nord. Det er også en utbredt holdning at det er en bestemt form for utvikling og modernisering anses er høyerestående og skal overprøve samers egne ønsker for levemåte.

Samisk kirkeråd forventer at det gjennomføres tiltak som viser at staten virkelig mener å rette opp i den urett som har blitt påført urfolket og minoritetene, med særlig vekt på situasjonen for barn og unge. Folkekirkens rolle er et stort felt med mange underområder som må undersøkes nærmere enn det som er kommet med i rapporten. Dette gjelder både på ideologiplan og i utviklingen av maktstrukturer.

Eksempler på hva dette kan betyr er: Hvordan har oppfatningen av den vestlige teologien som universell påvirket muligheten for utvikling av samisk kirkeliv? Hvordan har prestenes vitenskapsteoretiske syn virket inn på statusen samiske kristne trospraksiser har innad i kirken? Hvordan har kirkedemokratiets utforming virket ekskluderende for samers medbestemmelse? Hvilken sammenheng er det mellom holdninger overfor samiske uttrykksformer og samers mulighet til jobb i kirken? Hvilke mekanismer bidrar fortsatt til at det rekrutteres få samer til kirkelig utdanning?

Samisk kirkeråd støtter det videre arbeidet med intern kirkelig granskning og forsoningsarbeid. I rapportens sammendrag står det at «Flere av misjonærene var vitenskapelig engasjerte og ble fremstående kjennere av samisk språk, kultur og religion, og de nedtegnet mye om samenes åndelighet». Her hadde det vært på sin plass å nevne noe om deres hensikt med å skaffe seg innsikt i og nedtegne det de regnet som samisk åndelighet. Denne kildekritikken er tatt med lenger ut i rapporten, men er såpass sentral for hvordan man forstår gamle samiske tradisjoner, at det hadde vært nødvendig å nevne det allerede innledningsvis for ikke å gi et skjevt bilde. Samisk kirkeråd ønsker å bidra til at det utvikles nyansert kunnskap om samisk åndelighet både i bred forstand og i en kristen kontekst.

Spørsmål 3: Hva synes du om de foreslåtte forsonende tiltakene i rapporten?

Innledningsvis påpeker kommisjonen behovet for en bred mobilisering i hele samfunnet, og at ulike samfunnsaktører har et selvstendig ansvar for å legge til rette for forsoning. Dette må følges opp av både myndighetene og ulike sivilsamfunnsaktører. Det som kommisjonen kaller et forsonet samfunn er kjennetegnet av språklig, kulturell og identitetsmessig likeverd mellom majoritetsbefolkningen, samer, kvener/norskfinner og skogfinner.

Det påpekes at selv om kunnskap er et viktig grunnlag for forsoning, er det ikke nok. Derfor trenger vi tiltak som kan fremme videre forsoning. Kommisjonen har foreslått tiltak sortert under fem såkalte pilarer. Inndelingen i pilarer gir en god oversikt, men antallet tiltak under pilarene er temmelig få, og de fleste har en generell utforming. En fordel med måten tiltakene er presentert på er at de kan tolkes vidt og passe. En ulempe med måten kan imidlertid være at de ikke tydelig nok gjør de berørte aktørene ansvarlige.

Pilar 4 om implementering av regelverk kan ses på som ett ledd i det Samisk kirkeråd har kalt for strukturelle endringer i samfunnet som ivaretar samers rettigheter i alle samfunnssektorer. I

I tillegg er det også andre områder av statssystemet som trenger bearbeidelse. Samisk kirkeråd ønsker å understreke at: «Fornorskingsprosessen har ført med seg strukturelle skjevheter som har forplantet seg over flere generasjoner, og slik bidratt til systemiske ulikheter. Vårt demokratiske samfunn har også skyggesider i form av at majoritetssamfunnet har privilegier som ikke er tilgjengelig

for alle. Det er på tide å ta samiske rettigheter og kultur på alvor, hvor samiske språk, kultur og tradisjonelle levemåter ikke forblir i en evig utenforposisjon. (...)

Vi ser at presset på tradisjonelle samiske områder er veldig stor, spesielt i den grønne omstillingens navn. Regjeringens håndtering av saken skaper også en tillitskrise mellom det samiske samfunn og staten. Kan det samiske folk ha tillit til rettsstatens prinsipper? Å hele tiden måtte forsvare sin kultur påvirker individers selvfølelse og mentale helse i negativ retning.» (høringsinnspill 6. mars 2023)

Spørsmål 4: Er det noen forsonende tiltak som du synes mangler i rapporten slik den fremstår i dag?

Kirkemøtet uttalte allerede i 2014: «Den forsoningsprosessen som har begynt, må videreføres i et sterkt engasjement for urfolks rettigheter, nasjonalt og internasjonalt, gjennom å bidra til at brudd på urfolks rettigheter ikke fortsetter.» (KM 9/14).

Samisk kirkeråd har ved flere anledninger pekt på brudd på urfolks rettigheter i Norge, som skjer selv om Sannhets- og forsoningskommisjonen arbeider. (SKR 8/21)

Samisk kirkeråd har følgende forslag til tiltak, delvis basert på forslagene fra uttalelsen fra 2017, innspillene fra mai 2021 (sak SKR 8/21) og mars 2023 (høringsinnspill 6. mars).

Flere av disse innbefatter både tro og livssynsfeltet, og tiltak for den generelle oppfølgingen:

- Det må iverksettes utredninger som undersøker hvorvidt det i dag er lovverk som bidrar til marginalisering og diskriminering av samer, i tillegg til at man jobber med implementering av det som allerede er vedtatt.
- Statssystemet må reformeres slik at offentlig saksbehandling på alle nivåer og områder blir forsvarlig for det samiske folk. Dette inkluderer bedre kommunikasjon over statsgrenser og mellom generasjoner.
- De nåværende statsgrensene er på mange måter til hinder for samarbeid innad i det samiske folket. Oppfatningen av Sápmi som en enhet som eksisterer på tvers av statsgrensene, og derfor befinner seg både på norsk, finsk, svensk og russisk side, må ligge til grunn for alt forsoningsarbeid. Det er behov for en større vektlegging av samarbeid på tvers av statsgrensene i det videre arbeidet med sannhet og forsoning.
- Det er viktig at Den norske kirkes og andre kirkesamfunns roller i fornorskningsprosessen blir ytterligere utredet og belyst, gjerne i samarbeid med kirkesamfunn på svensk og finsk side. Åndelighet utenfor den offisielle kirken blir fortsatt hevdet å utgå av det onde. Samisk kirkeråd ser at det er nødvendig med økt kunnskap og dialog om disse forholdene, både innenfor de ulike kirkesamfunnene og i det samiske samfunnet ellers.
- Innad i kirkesamfunnene er det behov for en gjennomgang av dagens strukturer. På hvilke områder i den kirkelige organiseringen er det aktuelt å jobbe for større samisk medbestemmelse? Finnes det noen områder der det er realistisk å tenke i retning av samisk selvbestemmelse? Et eksempel på en endring som nylig er oppnådd i Den norske kirke er at det i 2022 ble vedtatt å opprette et samisk fagutvalg for liturgisaker som skal samarbeide med Nemnd for gudstjenesteliv.
- Arbeidet med tilbakeføring av levninger må tilføres nok ressurser.
- Det må tilføres tilstrekkelig med ressurser for å gjennomføre det foreslåtte språkløftet, og at opplæring skjer på de ulike gruppernes egne premisser.

- Når kunnskapen om samisk kultur, historie og rettigheter skal styrkes må man finne arbeidsmåter som bidrar til å redusere konflikter i samfunnet. Innsikt om at vedtatt politikk påvirker resten av samfunnet helt til individnivå er viktig å ta med videre i kompetanseheving som iverksettes. Påvirkningen fra myndighetene avleses både på helsestatistikker, kommentarfeltene i sosiale medier, mangel på gjennomføring av rettigheter og kunnskapsmangel både hos majoritetsbefolkningen og de ulike berørte gruppene. - Det må arbeides med å komme bort fra en argumentasjon som forutsetter at nåtiden kan isoleres fra historien. Etablering av ny felles kunnskap gjør det mulig å se både storsamfunnet og de ulike undersamfunnene i en helhetlig sammenheng, med søkelys på nåtid og framtid. Her er det viktig å ta med at ulike ideologier og prosesser i tiden før forskningspolitikken er en del av historien.

- Flere instanser må legge til rette for og opprette arenaer for dialog mellom samer og majoritetssamfunnet. Det må skapes forståelse for at ulike verdensoppfatninger henger sammen med hvordan man ønsker å leve og at muligheten til dette er avhengig av naturgrunnlaget.

- Mange samer bærer fortsatt på sår etter fornorskningen, og negative funn i helseforskning kan sees i sammenheng med dette. Det er viktig at individer og fellesskap, som på ulike måter er rammet av fornorskningen, gis mulighet til å komme til orde når forsonende tiltak utarbeides. Dette må også inkludere barn og ungdom. I fortsettelsen forventer Samisk kirkeråd at kommisjonens rapport blir fulgt opp av ansvarlige myndigheter og at det bevilges betydelige ressurser til arbeidet med gjenoppretting etter fornorskningspolitikken. Det forutsettes at ressurser også kommer samiske institusjoner til gode.

Spørsmål 5: Er det noen annet du ønsker å legge til?

Forsoning er sentralt i det kristne budskapet, og Den norske kirke har lenge erkjent sin delaktighet i fornorskingsarbeidet. Samisk kirkeråd har i samarbeid med Kirkerådet og Mellomkirkelig råd lenge jobbet med dette temaet.

I forbindelse med Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport jobber rådene systematisk med dette temaet: Det tas sikte på en sak om forsoningsarbeid på Kirkemøtet 2024.

Det jobbes også med temaet i samarbeid med tilsvarende samiske råd i Svenska kyrkan og Evangelisk-lutherske kyrkan i Finland. Sannhet- og forsoning har vært et tema på Samiske kirkedager når vi har vært samlet både på norsk, svensk og finsk side av Sápmi, og dette temaet blir viktig også i arbeidet med Samiske kirkedager 2025 i Alta.

Dette er videre et tema som ofte løftes opp på økumeniske arenaer som Kirkenes Verdensråd, og i høst vil dette løftes av Den norske kirke på Lutherske Verdensråds generalforsamling.

Samisk kirkeråd har et stort kontaktnettverk og mye kompetanse på temaet. Samisk kirkeråd er også aktiv i utvikling av videre kunnskap, dette skjer spesielt gjennom mange års samarbeid med VID Vitenskapelige høgskole og Samisk høgskole. På regionalt og lokalt nivå er det flere bispedømmer og menigheter som har satt teamet sannhet- og forsoning på dagsordenen. Samisk kirkeråd/Den norske kirke vil gjerne samarbeide med både Sametinget og det sivile samfunnet ellers om dette temaet.

SKR-AU 2/24 Kandidat til Kirkens Nødhjelps representantskap**Sammendrag:**

Kirkerådet oppnevner 7 representanter fra Den norske kirke med personlige varaer til Kirkens Nødhjelps representantskap etter forslag fra Mellomkirkelig råd.

En av representantene i Kirkens Nødhjelps representantskap foreslås av Samisk kirkeråd. Navn på kandidat med vara sendes Mellomkirkelig råd, som igjen behandler dette på sitt rådsmøte 4.-5. mars. Forslag på deres kandidater legges fram på Kirkerådets møte.

Tiden for oppnevning gjelder fra og med representantskapsmøte 28. mai 2024 til representantskapsmøtet 2027.

Inneværende periode har Johan Vasara vært samisk representant med Rita Leinan som vara.

Vedtak:

Samisk kirkeråd foreslår følgende kandidater til Kirkens Nødhjelps representantskap:

Medlem: Rita Leinan, Haugesund

Varamedlem: Sara Katrine Aleksandersen, Tromsø